

ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΥΠΟ

Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ¹

Α'.

Είναι γνωστόν ὅτι ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀνδηγαυῶν (Αἰῆου) κατέλυθη ὁ μητροπολιτικὸς θρόνος Κερκύρας, ὃν εἶχον λαμπρὴν ἔξοχοι ἱεράρχαι, ὅπως ὁ ἅγιος Ἀρσένιος ὁ χειροτονηθεὶς τῷ 931 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Θεοφυλάκτου, υἱοῦ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ Λακαπηνοῦ (920-944) καὶ πρῶτος ἐκ τῶν ἐν Κερκύρα ἱεραρχῶν λαβῶν τὸν τίτλον μητροπολίτου, ὁ Γεώργιος Β' ὁ Κουφαρᾶς (1177-1181), ὁ Γεώργιος Γ' ὁ Βαρδάνης (1206-1230) καὶ ἄλλοι, διότι δεκαεπτὰ περίπου εἶναι οἱ γνωστοὶ ἐπίσκοποι καὶ μητροπολίται Κερκύρας, ἀπὸ τοῦ πρώτου γνωστοῦ Ἀπολλοδώρου, μετασχόντος τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ συνόδου (325), μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ ὀρθοδόξου ἐπισκοπικοῦ θρόνου².

Ὁ Κάρολος ὁ Ἀνδηγαυὸς κατέλαβε τὴν Κέρκυραν τῷ 1267, παρετάθη δὲ τῶν Ἀνδηγαυῶν ἡ κυριαρχία μέχρι τοῦ 1386, ὅτε παρεδόθη ἡ νῆσος εἰς τοὺς Βενετούς. Κατὰ ποῖον ἀκριβῶς ἔτος ἔγινεν ἡ κατάλυσις τοῦ ὀρθοδόξου θρόνου καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ δι' ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου λατινικοῦ, δὲν εἶναι γνωστόν, εἶναι ὅμως λίαν πιθανόν, ὅτι εὐθὺς ἀμέσως

¹ Κατ' ἐξαιρέσειν δημοσιεύομεν διὰ τὸ ἐπίκαιρον καὶ ἐν σχέσει πρὸς πρότερα δημοσιεύματα ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι καὶ πρὸς τὰ τοῦ Πανιονίου συνεδρίου, περὶ οὗ πολὺς ἐν τῇ τεύχει τούτῳ λόγος, τὴν συμβολὴν ταύτην τοῦ φίλου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ συναδέλφου παρὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος, ἐν ᾧ δημοσιεύονται μόνον πραγματεῖαι αὐτοῦ τοῦ ἐκδότου πλην βραχίονα ξένων σημειωμάτων ἐν τοῖς Συμμάκτοις καὶ καταλόγων κριτικῶν ὑπ' ἄλλων συντεταγμένων.

² Βλ. καὶ Mustoxidi, *Delle cose Corciresi* (Corfu, 1848) σ. 407 ἔξ.

ἄμα τῇ ἀνδηγαυικῇ κατοχῇ. Ἐπετρέπη δὲ τότε τοῖς ὀρθόδοξοις νὰ ἔχωσιν ἀντὶ ἐπισκόπου ἕνα πρωθιερέα, ὅστις ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν *Μέγας Πρωτοπαπᾶς Κερκύρας*. Ἐξηκολούθησαν δὲ ὑπάρχοντες οἱ Μεγάλοι Πρωτοπαπάδες ἀπὸ τοῦ ἔτους 1367, τότε τοῦλάχιστον ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος γνωστὸς Μέγας Πρωτοπαπᾶς, μέχρι τῆς συστάσεως τῆς ἐλευθέρως Ἐπιανήσου Πολιτείας (1800), ὅτε ἰδρύθη καὶ πάλιν ὁ ὀρθόδοξος θρόνος, πρῶτου ἱεράρχου ἐκλεχθέντος Ἱεροθέου τοῦ Τσιγάλα (1800-1813).

Τῶν Πρωτοπαπάδων τούτων ἔχομεν ἀναγραφὴν ἤτοι κατάλογον, ἀλλ' ὁ κατάλογος οὗτος ἐξηγμένος κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς Ἱστορίας τῆς Κερκύρας τοῦ Μάρμορα (1672) ἔχει ἀνακριθείας, αἵτινες μόνον δι' ἀκριβοῦς ἐρεύνης τῶν σχετικῶν ἐγγραφῶν ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Κερκύρας δύνανται νὰ ἐπανορθωθῶσιν.

Ἐχω πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Κατάλογον τῶν Πρωτοπαπάδων, ὅπως ἐδημοσίευσεν αὐτὸν ὁ φιλοτίμως καὶ φιλοπόνως περὶ τὰ πάτρια ἀσχολούμενος Κεφαλλὴν λόγιος Κ^ο: Ἡλίας Τσιτσέλης, παραλαβὼν ἐκ τινος δυσσευρέτου ἰταλιστῆ γεγραμμένου Ὁδηγοῦ τῆς Κερκύρας τοῦ ἔτους 1836. Ὁ Τσιτσέλης ἐδημοσίευσεν τὴν ἀναγραφὴν ἐν ταῖς Μούσαις, περιοδικῶ τῆς Ζακύνθου, τοῦ 1909 (φυλ. 398). Ἐκεῖθεν παρέλαβεν αὐτὴν καὶ ὁ Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος Ἀλεξανδρείας (1910, σ. 70-71). Ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ οἱ Μεγάλοι Πρωτοπαπάδες εἶναι ἐν συνόλῳ ἀπὸ τοῦ 1367 μέχρι τοῦ 1793 ἔτους (καθ' ὃ ἐξελέχθη ὁ τελευταῖος Μέγας Πρωτοπαπᾶς Γεώργιος Χαλκιόπουλος Μάντζαρος), τριάκοντα καὶ δύο. Ἡ ἀναγραφὴ αὕτη, παραβαλλομένη πρὸς ἄλλας σχετικὰς εἰδήσεις, παρέχει τινὰς ἀμφιβολίας, ἐξ ὧν ἀναφέρω ἐν ἡ δύο παραδείγματα. Ὁ Μέγας Πρωτοπαπᾶς ὁ ἐκλεχθεὶς τῷ 1452 ὀνομάζεται κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τὴν ὑπὸ Τσιτσέλη ἀναδημοσιευθεῖσαν Ἀνδρέας Στεριανός, κατ' ἄλλην δὲ εἰδήσιν Σωτηριανός, ὁ τῷ 1520 ἐκλεχθεὶς κατὰ μὲν τὴν ῥηθεῖσαν ἀναγραφὴν καλεῖται Ἀλοῖσιος Τοβόντης, κατ' ἄλλην δὲ εἰδήσιν Μπενεβίτης. Ἡ σπουδαιότερα ὅμως ἔλ-

λειψίς τῆς ἀναγραφῆς εἶναι ἡ ἐξῆς. Κατὰ τὸ 1715 (ἀπρι-
 λίου 5) ἐξελέχθη Μ. Π. ὁ Παναγιώτης Βούλγαρης, εὐθὺς δὲ
 μετ' αὐτὸν φέρεται ὡς ἐκλεχθεὶς τῷ 1738 (μαΐου 17) ὁ Ἰωάν-
 νης Βούλγαρης, μεθ' οὗ ἀκολουθεῖ τῷ 1749 (Ιουλίου 31) ὁ
 Σπυρίδων Βούλγαρης. Κατὰ ταῦτα ὁ Παναγιώτης Βούλγαρης
 ἐχρημάτισε Μ. Π. ἀπὸ τοῦ 1715 μέχρι τοῦ 1738, ἤτοι ἐπὶ
 23 ἔτη. Ἄλλ' ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι (τόμ. 7 σ. 464 ἐξ.)
 δημοσιεύονται ἀνεκδότα Κερκυραϊκὰ ἔγγραφα σταλέντα πρὸς
 τὸν ἐκδότην Καθηγ. Κ^{ον} Σ. Λάμπρον παρὰ τοῦ πρὸ ὀλίγων
 ἐτῶν ἀποθανόντος ἀρίστου τῶν Κερκυραϊκῶν πραγμάτων ἐρευ-
 νητοῦ Λαυρεντίου Βροκίνης, ἐν οἷς καὶ ἐν, περὶ οὗ ὁ Βροκίνης
 σημειοῖ· « Ἀντίγραφον ἐκ τοῦ φύλλου 213 τοῦ ἐν τῷ ἀρχαιο-
 φυλακείῳ Κερκύρας Τόμου τοῦ φέροντος τὴν ἐξωτερικὴν ἐπι-
 γραφὴν *Vole 8vo Filza Civil sotto il Protopapa Spiridion
 primo Bulgari, principia l'anno 1716—e termina 1738* κτλ. »
 ἤτοι· « Φάκελος ἀστικῶν ἐγγράφων ἐπὶ τοῦ Πρωτοπαπᾶ Σπυ-
 ρίδωνος πρώτου Βούλγαρη, ἀρχεται κατὰ τὸ ἔτος 1716 καὶ
 περατοῦται κατὰ τὸ 1738 ». Διὰ τοῦ σημειώματος τούτου
 διορθοῦται ἄριστα ὁ κατάλογος·

- 1715-1716 Παναγιώτης Βούλγαρης.
- 1716-1738 Σπυρίδων Α' Βούλγαρης.
- 1738-1749 Ἰωάννης Βούλγαρης.
- 1749-1760 Σπυρίδων Β' Βούλγαρης.

Β'.

Εἰς τὸ πρῶτον τῶν ρηθέντων ἀνεκδότων Κερκυραϊκῶν ἐγ-
 γράφων τῶν δημοσιευθέντων ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι, ὅπερ
 εἶναι συμβόλαιον τοῦ ἔτους 1545, ἀναφέρεται ὅτι ὁ Θωμᾶς
 Στασινὸς « ἀπὸ τὸν ναύπακτον » ἔχων νὰ λάβῃ παρὰ τινος μο-
 ναχοῦ « ἄσπρα διασχίλια ἐνακόσια », ἐπειδὴ ὁ μοναχὸς ἀπέθανε,
 « καὶ ὁ ἄνωθεν Κ^{ος} Θωμᾶς θέλει νὰ τὰ γηρέψι μετὴν δικαιοσύ-

νην, εὐγάνωντας τὰς ἄνω δύο χηλιάδας ἄσπρα καὶ ἑνακόσια, τὸ ἧτι βέστο θέλουν εὐρεθῆ ἀπὸ τοῦ ἄνωθεν ποτὲ μοναχοῦ τόσο ἀπὸ ἀμπέλια, ἀπὸ λάδι, ἀπὸ σκουτιά (=ἐνδύματα) καὶ πᾶν ἕτερον διὰ τοῦ παρόντος ἐπιστροφουμένου ἀφιερώνει αὐτὰ εἰς τὴν μονὴν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Δαφνηότισσας ἐν ταῖς Ἀθήναις».

Εἶναι περίεργον ὅτι κατ' ἐπανάληψιν εὐρίσκομεν ἐν παλαιοῖς ἐγγράφοις τεκμήρια σχέσεων μεταξὺ Κερκύρας καὶ τῆς παρὰ τὰς Ἀθήνας μονῆς τοῦ Δαφνίου καὶ ἐν γένει τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ναὶ μὲν ὁ δωρητὴς ἐνταῦθα εἶναι Ναυπάκτιος, ἀλλ' ὅπως δηλοῦται τὸ συμβόλαιον ἐγένετο ἐν Κερκύρα, «ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Ὀβραΐδος». Οὕτω λ.χ. ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ Γ. Λαμπάκη Ἡ μονὴ Δαφνίου μετὰ τὰς ἐπισκευαὶς τοῦ 1899 (σελ. 8) ἀναφέρεται ὅτι ὑπὸ μικρὰν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἀναγινώσκεται «† Δέησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Γεωργίου Καποδίστρια δοτόρου καὶ Ὀκταβίου Θεοτόκη Γιούστου. 1780» (ἴδε καὶ Δελτ. Χριστ. ἀρχαιολ. Β', σ. 28). Καὶ τὸ μὲν ἐπίθετον Ὀκτάβιος Θεοτόκης εἶναι βεβαίως Ντιάβιος ἢ Νταβιάτσο, τὸ διασταλτικὸν δηλαδὴ τοῦ κλάδου τῆς γενεᾶς τῶν Θεοτοκῶν εἰς ὃν ἀνήκει καὶ ὁ πρῶτος πρωθυπουργὸς Κ^{ος} Γεώργιος Θεοτόκης, ἀμφοτέροι δὲ οἱ ἀναφερόμενοι Καποδίστριας (Καποδίστριας) καὶ Θεοτόκης κατὰ τινα ἀνακοίνωσιν, ἣν εἶχε κάμη πρὸς ἐμὲ ὁ μακαρίτης Λαυρέντιος Βροκίνης, εὐρίσκοντο ἐν ἔτει 1780 ἐν Κερκύρα, ὁ Ὀκτάβιος Θεοτόκης μάλιστα εἶχε καὶ τὸ ὑπόργημα τοῦ Γιουστιτζιέρου, καὶ τοῦτο βεβαίως θὰ δηλώνῃ τὸ συντεταμημένον Γιούστου. Ἦσαν δὲ οἱ Γιουστιτζιέροι δημόσιοι ἀγορανόμοι¹ Εἶναι τοῦ κόπου ἀντάξιον νὰ ἐρευνηθῶσι τὰ κατὰ τὸ ἀνάθημα τῶν δύο εὐγενῶν Κερκυραίων καὶ νὰ ἐξετασθῆ καὶ ἡ εἰκὼν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Συμμίκτηις τοῦ καθηγητοῦ Κ. Ζησίου (1892) ἀναφέρεται ὅτι ἐν παλαιῶ ἐντύπω

¹ Ἴδε Ε. Δούντζη Πολιτικὴ κατάσταση τῆς Ἑπτανήσου ἐπὶ Ἑνετῶν ἡλλην. μετάφρ.) Ἐν Ἀθήναις (τύπ. Νικολαΐδου Φιλαδελφείως) 1856 σ. 29-30.

Μηνιαῖω τοῦ ἔτους 1548, ἀνήκοντι ἄλλοτε εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις ναὸν τῆς Καπνικαρέας, ὑπάρχει ἀναγεγραμμένον χειρογράφως ὅτι «ἐν μηνὶ ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1559, εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῆς ὑπερευλογημένης Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς ὀνομαζομένης Καπνικαρέας ἱπαρῆκαν διὰ φυγικὴν σωτηρίαν καὶ διὰ μνημόσυνον τῶν γεννητόρων αὐτῶν εἰς τὸν ἀνωθεν ναὸν μῆνας τρεῖς ἤγουν Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον καὶ Μάιον (=Μηνιαῖα τριῶν μηνῶν), οἱ δύο μοναχαῖς ἤγουν Σωφρονία ἐκ μέρους τῶν Κορσῶν καὶ ἡ ἑτέρα, Σωφρονία καὶ αὐτὴ, ἐκ μέρους Ἀθηναίων, κτλ.»

Γ'.

Ἐν τῇ ἀξιολόγῳ πραγματεία τοῦ Κ^{ου} Ἀνδρέου Ἰδρωμένου τῇ ἐπιγραφομένῃ Ὁ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως ἀγῶν τῶν Ἑπτανησίων 1815-1864 (ἐν Κερκύρα, τυπ. Ναχαμούλη, 1889 σ. 159 σημ.) ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς· «Ἡ Ἴόνιος ἡμερίς ἤρξατο ἐκδιδομένη ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1910 ὑπὸ τὸν τίτλον Gazzetta delle Isole Ionie liberate, ἀπὸ δὲ τῆς 20 νοεμβρίου 1813 ἀφῆρέθη ἡ λέξις liberate¹. Ἀκολούθως ἐδημοσιεύετο ἐν Κερκύρα ὑπὸ τὸν τίτλον Gazzetta degli Stati Uniti delle Isole Ionie. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ 1818 ἔφερον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ Βρετανικὸν σῆμα, ἀπὸ δὲ τοῦ 1829 (1819;) ἀντικατέστη τοῦτο διὰ τῶν Ἰονίων συμβόλων κύκλω τοῦ Βρετανικοῦ εἰκονοσήμου. Ἐδημοσιεύετο μόνον ἰταλιστὶ ἀπὸ τοῦ 1818 μέχρι τοῦ 1831, ἀπὸ δὲ τοῦ 1831-1833 ἑλληνιστὶ καὶ ἰταλιστὶ, ἀπὸ τοῦ 1833-1835 (ἐπὶ Ἀρμυστοῦ Νοῦγεντ) μόνον ἑλληνιστὶ, ἀπὸ τοῦ 1835-1852 ἑλληνιστὶ καὶ ἰταλιστὶ καὶ ἀπὸ τοῦ 1852 μέχρι τῆς Ἑνώσεως ἑλληνιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ. Μετὰ τὴν Ἑνωσιν ἐδημοσιεύθη ἐν Κερκύρα ἡ ἐπίσημος Ἑφημερίς ὑπὸ τὸ Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος».

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπίσημος Ἑφημερίς τοῦ Ἰονίου Κράτους

μέχρι τοῦ 1831 ἐδημοσιεύετο μόνον ἰταλιστὶ. Πρὸς τὴν εἰ-
δησιν ταύτην συμφωνεῖ καθ' ὅλου καὶ ἔσχετικός κατάλογος
τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς.

Ἐν τούτοις ἐγώ, ἀναδιψῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς
τὸν τόμον ἐν ᾧ περιλαμβάνεται ἡ ἐπίσημος ἔφημερίς τοῦ
Ἰονίου Κράτους τοῦ 1827 ἡ ἰταλιστὶ συντεταγμένη, εὑρον
παραδόξως δεδεμένον μεταξὺ τοῦ ἰταλικοῦ φύλλου ὑπ' ἀριθ.
502 (Corfù Sabato 30 Luglio s. v. --- 11 Agosto s. n. 1827)
καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 503 (Corfù Sabato 6/18 Agosto 1827)
καὶ ἐν φύλλον ἑλλημιστὶ γεγραμμένον.

Τὸ φύλλον τοῦτο ἔχει ἀριθμὸν 229 καὶ ἡμερομηνίαν 3/15
Αὐγούστου 1827, ἐπὶ κεφαλῆς τὰ ἐπίσημα σύμβολα καὶ
ὑπ' αὐτὰ ἐπιγραφὴν «Ἐφημερίς τοῦ Ἐνωμένου Κράτους τῶν
Ἰονικῶν νήσων». Ἀκολουθεῖ δὲ ἡ ἐξῆς ἐπίσημος δῆλωσις
«Ὅλα τὰ εἰς τὴν ἔφημερίδα ταύτην ἐμπεριεχόμενα Αὐθεν-
τικὰ ψηφίσματα ὑπογεγραμμένα ὄντα ἀπὸ τῶν Ἀνήκοντας
Ἀξιωματικῶν, θὰ νομιζῶνται ὡς ἐξ Ὀφφικίου καὶ ὁ καθεὶς
θὰ προσφέρῃ πρὸς αὐτὰ τὴν δέουσαν ὑποταγὴν. Κατ' ἐπι-
ταγὴν τῆς Βουλῆς Γιών Κράουφορντ, ἐξ Ἀπορρήτων τῆς
Βουλῆς εἰς τὸ Γενικὸν Διαμέρισμα²».

Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν καὶ ὁ Κ^{ος} Ἰδρωμένος, πρὸς ὃν ἀπετά-
θην, καὶ ἐγὼ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ λύσωμεν τὸ αἰνίγμα, πῶς εὐ-

¹ Περὶ τινῶν ἑλλημιστῶν συντεταγμένων φύλλον τῆς ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐν Κερκύρῃ
ἐκδομένης ἐπίσημοι Ἰονικῆς ἔφημερίδος ἴδε τὸν Κατάλογον τῆς Βιβλιοθήκης τῆς
Βουλῆς. Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι ἀπὸ τοῦ 1814 μέχρι τοῦ 1818. Ἴδε περὶ τούτου καὶ
ἀνακοίνωσιν Π. Δ. Καλογεροπούλου γενομένην ἐν τῷ Ἰανιονίῳ Συνεδρίῳ Κερκύρας
(Μάϊος 1914), δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ ἐπιφυλλίδι τῆς Ἐφημερίδος (Κορομηλά) 4 καὶ 5
Ἰουνίου 1914. Ἡ ἀνακοίνωσις ἐπιγράφεται: Περὶ τῆς Ἑπτανήσου ἐν γένει ἀπὸ τῆς
Ἐπιτοκρατίας μέχρι τοῦ 1814, ἰδίᾳ δὲ περὶ τῆς Ζακύνθου ὡς πρωτεύουστος τῶν ἐλευ-
θερωμένων Ἰονίων νήσων καὶ τῆς ἐν τῷ Τυκογραφίῳ τῆς Κυβερνήσεως ἐκτυπούμενης
Ἐπίσημοι Ἐφημερίδος τοῦ Ἰονίου Κράτους.

² Βουλὴ ἑκαλεῖτο τότε ἡ κατόπιν ἀληθὴς Γερουσία, ἣς ἦτο σῶμα ἴσων καὶ
νομοθετικῆν καὶ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Βουλὴ δὲ ὠνομάζετο ἡ νομοθετικὴ μόνον
συνέλευσις. Ἐλέγετο δὲ ἐξ ἀπορρήτων τῆς Βουλῆς εἰς τὸ Γενικὸν Διαμέρισμα ὁ
κατόπιν φέρων τὸν τίτλον Γραμματεὺς τῆς Γερουσίας ἐπὶ τῷ Γενικῷ Τμήματι.

ρέθη ἐν μεμονωμένον ἑλληνικὸν φύλλον τῆς Ἐπισήμου Ἐφημερίδος κατὰ τὸ 1827, ἐν ᾧ ἡ Ἐφημερίς ἐξεδίδετο, καθ' ἃ πάντες ἐνομιζόμεν, μόνον ἑλληνιστὶ μέχρι τοῦ ἔτους 1831. Ἄλλ' ὅμως κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν περιῆλθεν εἰς χεῖράς μου σπανιώτατον φυλλάδιον ἐκδοθὲν ἐν Ναυπλίῳ, τύποις Κ. Ῥάλλη τῷ 1834, ἀποτελούμενον δὲ ἐκ 1/4 μόνον σελίδων καὶ ἐπιγραφόμενον· «Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς Ἑπτανήσου, συνεργασθεῖσα ἐκ διαφόρων ὑπὸ Γ. Χρυσοβέργη». Λοιπὸν ἐν σελ. 12, σημ. α' τοῦ φυλλαδίου τούτου ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς· «Ἀπαξ τοῦ μηνὸς ἐξεδίδετο εἰς τὸ νεοελληνικὸν ἐν φύλλον, περιέχον συνοπτικῶς ὅ,τι διελαμβάνετο εἰς τὰ προεκδιδόμενα φύλλα ἐνός ὁλοκλήρου μηνός».

Τὸ πρᾶγμα λοιπὸν ἐγένετο πλέον φανερόν. Ἄνευρίνωσα τὸ εὖρημα τοῦτο πρὸς τὸν φίλον Κ^{ον} Ἄ. Ἰδρωμένον, ὅστις λαβὼν ἐξ αὐτοῦ ἀφορμὴν καὶ κάλλιον ἐξετάσας, εἶχε τὴν καλωσύνην νά μοι ἐπιστείλῃ ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1905, ὅτι τῷ ὄντι ἀνεῦρε καὶ αὐτὸς ἐν Κερκύρᾳ τρεῖς ἀριθμοὺς τῆς Ἐπισήμου Ἐφημερίδος ἑλληνιστὶ συντεταγμένους, τοῦ ἔτους 1824, εἰς οὓς προσετέθη ἔπειτα καὶ τέταρτος:

ἀριθ.	146—17/29	Φεβρουαρίου	1824
»	151— 3/15	Μαΐου	1824
»	152—19/31	Μαΐου	1824
»	153— 3/15	Ἰουνίου	1824.

Τὰ φύλλα ὅμως τοῦ 1824 δὲν ἔχουσι τὴν ἐπικεφαλίδα, ὅπως τὸ φύλλον τοῦ 1827, «Ἐφημερίς τοῦ Ἐνωμένου Κράτους τῶν Ἰονικῶν νήσων», ἀλλὰ «Ἐφημερίς τῶν Ἐνωμένων Ἐπαρχιῶν τῶν Ἰονικῶν νήσων». Εἶναι περίεργον ὅτι εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 152 φύλλον ἄργεται ἡ καταχώρισις φιλολογικῆς διατριβῆς περὶ Πινδάρου!

Πέντε λοιπὸν φύλλα μόνον, καθ' ὅσον γινώσκω, εἶναι γνωστὰ

τῆς καὶ ἑλληνιστὶ ἐκδιδομένης κατὰ διαλείμματα Ἑφημερίδος τοῦ Ἴονίου κράτους πρὸ τοῦ 1831, ἣτις εἶναι ἄγνωστον ἂν ἐξεδίδετο τακτικῶς καὶ ἕως τότε ἐξηκολούθησεν ἐκδιδομένη. Μίαν ἀκόμη παρατήρησιν ὁ Χρυσοβέργης λέγει ὅτι ἀπαξ τοῦ μηνὸς ἐξεδίδετο ἑλληνικὸν φύλλον, καὶ ὁμοίως δύο ἐκ τῶν τριῶν φύλλων περὶ ἃν ἐπέστειλέ μοι ὁ Κ^{ος} Ἰδρωμένος εἶναι ἐκδεδομένα κατὰ Μάϊον τοῦ 1824. Ἴσως δὲν ἐτηρεῖτο ἀκριβῶς ἢ κατὰ μῆνα ἐκδόσις, ἐξεδίδοντο δὲ κατ' ἐξαιρέσιν καὶ πλείονα τοῦ ἐνὸς φύλλα κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ὡσάκις ἦτο ἀνάγκη. Τῶ ὄντι δὲ, καθ' ἃ γράφει ὁ Κ^{ος} Ἰδρωμένος, τῶν τριῶν φύλλων τὸ περιεχόμενον εἶναι «περὶ διευθετήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὡς ἐπεδιώχθη ὑπὸ τῆς Προστάτιδος Δυναμείας ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπὲρ τῆς νεοτεύκτου Πολιτείας¹».

¹ Ἐκ' εὐκαιρίᾳ τοῦ πανηγυρισμοῦ τῆς Πεντηκονταετηρίδος τῆς Ἐκδόσεως τοῦ φύλλοντος ἀνετυκώθη ἐν Κερκύρα, περιέχει δὲ τὴν ἀπόφασιν περὶ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἴονικοῦ Παναπιστημίου.